УДК 351.83

І. В. Чеховська,
кандидат юридичних наук,
Національний університет
ДПС України

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

У статті проаналізовано міжнародний досвід правового регулювання сімейного оподаткування. Виокремлено загальні принципи оподаткування доходів сім'ї. Доведено доцільність його запровадження в українське законодавство з урахуванням правозастосовної практики.

International experience of the legal adjusting of domestic taxation is analysed in the article. General principles of taxation of profits of monogynopaedium are selected. Expedience of his introduction is well-proven in the Ukrainian legislation taking into account practice.

Ключові слова: *сім'я, сімейне оподаткування, пільги, знижки, принципи оподаткування, податкове навантаження, податкові зобов'язання.*

За останні десятиліття відбулися суттєві зміни, які призвели до трансформації інституту сім'ї. Спостерігається падіння норми реєстрації шлюбів, особливо у Великобританії, Португалії, Бельгії. Збільшився вік шлюбності (майже до 32 років) і вік народження першої дитини (з 27, 1 року у 1980 р. до 30, 2 років у 2009 р.). У деяких країнах жінки народжують первістка майже у 32 роки (Іспанія, Італія, Данія, США) [1]. Одночасно збільшується кількість незареєстрованих шлюбів, сімей з одним батьком, дітей, народжених поза шлюбом. У окремих країнах відсоток жінок серед економічно активного населення наближається до половини. Він становив у 2008 р. у Великобританії 48 %, у Швеції та Фінляндії – 49 %, Норвегії – 48 %, Австрії і Швейцарії – 47 % [2].

Суттєвою проблемою для більшості країн є загострення демографічної ситуації. У зв'язку з тим, що норма народжуваності на одну жінку не досягає двох дітей, приріст населення здійснюється фактично за рахунок міграції.

Наведене вище спонукає уряди держав до створення нової або модифікації вже існуючих систем підтримки сім'ї. Власне згадані вище проблеми хвилюють і українське суспільство. Деякі вчені та практики дотримуються думки про те, що українська сім'я також переживає період трансформації (або руйнації). Кризу інституту сім'ї вони простежують за такими показниками:

– демографічний (спостерігається різке падіння народжуваності, з'являється велика кількість бездітних сімей (майже 23 %), збільшується відсоток розлучень (54,2 % від загальної кількості одружень), кількість безпритульних дітей (за даними Служби порятунку дітей, таких

© *Чеховська І. В., 2012*

осіб в Україні нараховується від 140 тис. до 2 млн[1]), дітей, позбавлених батьківського піклування (у 2006 р. таких дітей в Україні нараховувалось 97 829 осіб; а у 2010 р. чисельність таких дітей досягла 100 787 осіб[2]);

– соціально-економічний (сім'я сьогодні є лише задекларованою цінністю і не знаходить потрібної державної підтримки. Політика держави щодо сім'ї чітко не сформульована, має пасивний характер. У радянські часи вплив на сім'ю був багатоканальним – держава, суспільні і політичні організації, шкільні, позашкільні центри, і мав цілеспрямований характер. Такий вплив на сьогодні в Україні відсутній;

– медицинський (вступаючи до школи 60 % дітей мають ті чи інші порушення соматичного та психічного характеру. Щороку зростає кількість дітей, які мають психоневрологічні захворювання, хвороби нервової системи і органів чуття. 10 % від загальної кількості дітей, які вступають до першого класу загальноосвітньої школи, мають затримку психічного розвитку. Почастішали випадки порушення імунної системи, хронічних запалювальних шляхів і захворювань щитовидної залози[3]). Спостерігається збільшення відсотка хворої молоді, наркозалежних, поширюється алкоголізм, з'являються захворювання, що мають соціальний характер, збільшується відсоток хворих туберкульозом, гепатитом, ВІЛ/СНІДом тощо);

– психологічний (агресивність і насилля дитини, з одного боку, та насилля над дитиною – з іншого, нерозривно пов'язані із станом внутрішньосімейних відносин і є показником рівня насилля у суспільстві. У сім'ях скоюється близько 30 % умисних вбивств. Щорічно майже мільйон дітей жорстоко б'ють батьки, близько півмільйона дітей накладають на себе руку [3, с. 185]);

– криміногенний (спостерігається збільшення кількості правопорушень і злочинів, які скоюються підлітками, організованої дитячої злочинності, її груповий характер, збільшення серед учасників молодших (до 16 років) підліткових груп, посилення їх зв'язків із дорослими представниками злочинного світу);

– педагогічний (сучасна сім'я дезорієнтована відносно своєї ролі і можливостей виховання дітей у нових умовах. Основними причинами зниження виховного потенціалу сім'ї є знецінення традиційних сімейних цінностей, висока зайнятість батьків, трансформація гендерних відносин і ролі батьків);

– інформаційний (у засобах масової інформації культивується насилля, жорстокість, безвідповідальне ставлення до сім'ї і шлюбу, формується споживацький культ та отримання задоволень).

Зазначене дає підстави стверджувати, що політика держави щодо сім'ї в Україні потребує серйозної реформації. Однак здійснювані урядом реформи не достатньо враховують інтереси сім'ї, оскільки спрямовані насамперед на індивідуума і майже не враховують інтереси сім'ї як соціального інституту. Правовий статус сім'ї, який характеризував би її становище стосовно держави, її інститутів, сьогодні не визначений. Законодавством регулюються здебільшого сімейні права громадян. Сподіваємося, що парламентські слухання на тему: „Інститут сім'ї в Україні: стан, проблеми та шляхи їх вирішення", [4], проведення яких заплановане на вересень 2012 року, привернуть увагу спільноти до проблем українських сімей. У цьому контексті доцільним є вивчення зарубіжного досвіду запровадження та реалізації заходів сімейної

[1] *За даними „Служби порятунку дітей".*
[2] *За даними Держкомстату України.*
[3] *Про Національну програму „Діти України": Указ Президента України від 18 січня 1996 року № 63/96.*

політики. Однак необхідно зазначити, що сімейна політика у кожній країні різна. У деяких країнах вона існує давно і постійно еволюціонує, адаптуючись до нових умов і проблем, що постають перед сім'ями. В інших країнах вона є відносно новою і являє собою набір соціальних заходів, що між собою не пов'язані. Аналіз досвіду зарубіжних країн є важливим для України, особливо нині, у період загострення соціально-економічного становища та реформації українського суспільства – на шляху пошуку оптимальної системи заходів підтримки сім'ї. Особливої актуальності це питання набуває і в контексті проведення адміністративної, пенсійної та податкової реформ в Україні.

При проведенні будь-якої реформи переваги, як правило, надаються корекції існуючих практик, у тому числі і зарубіжних. Це найменш боляче та простіше, ніж повністю перебудувати існуючу систему, тому для нашої країни важливо вивчати та використовувати досвід інших країн.

Так, уряди більшості країн світу спрямовують основні заходи сімейної політики на підтримку сімей з дітьми. Це заходи прямої підтримки – надання пільг і соціальних гарантій (у грошовій формі – допомоги, безкоштовні послуги, а також у вигляді скороченого робочого часу, відпусток тощо) та створення умов для самозабезпечення сімей через застосування сімейного оподаткування по податку на доходи фізичних осіб і податку на майно. На думку більшості провідних учених світу з питань оподаткування (Волкова А. Г., Захарової Р. Ф., Кантура О. І., Костенко М. Ю., Островського Б. М., Рактиської Т. Г., Шульженко Ю. Л., Купріянової Е. І., Kahna Alfred J., Esping-Andersena G., Colemana D. та інших), сімейне оподаткування є безпосередньою реалізацією конституційних принципів соціальної держави. Вони вважають, що сімейне оподаткування створює умови для більш ефективної реалізації сім'єю власного економічного потенціалу, забезпечує соціальну підтримку сім'ї синхронно із підвищенням трудової активності членів сім'ї і збільшенням їх доходів. Отже, встановлюється прямий зв'язок із розвитком економіки і доходами конкретних домогосподарств. Водночас заходи прямої підтримки забезпечують досить низький рівень соціальної підтримки сім'ї і потребують регулярного перегляду розмірів різних виплат та умов їх надання і, відповідно перегляду у зв'язку з цим окремих законодавчих і нормативних актів.

Сьогодні державна підтримка сімей з дітьми в Україні спрямована насамперед на підтримку певних категорій сімей (малозабезпечені, багатодітні, з одним працюючим, які утримують дітей (дитину) інваліда тощо). Розмір державних допомог в умовах інфляції та нестабільної економіки є досить низьким і, відповідно, неефективним. Щодо інших непрямих заходів, державної підтримки сімей з дітьми, то вони фактично не запроваджені.

Необхідно також зауважити про відсутність досліджень щодо вивчення зарубіжного досвіду сімейного оподаткування та, відповідно, розробки пропозицій щодо запровадження його в українське законодавство. Певні кроки у цьому напрямі зроблено українськими вченими (О. Даніловим, Т. Єфіменко, А. Крисоватим, І. Луніною, П. Мельником, О. Молдаваном, В. Опарiним, А. Соколовською, Л. Тарангул, Л. Шаблистою, К. Швабієм, В. Федосовим, Н. Фліссак та ін.) в контексті дослідження податку на доходи фізичних осіб (йдеться про запровадження соціального податку) та В. І. Довженко, який пропонував розробити ефективну модель довгострокового пільгового оподаткування малого і середнього бізнесу молоді та молодих подружніх пар і сімей та перейти до сплати сімейного податку прийнявши „демографічно орієнтоване" податкове законодавство [5, с. 126].

Більшість праць українських дослідників (Г. О. Бірюхіної, Е. М. Лібанової, О. М. Палія, Н. Кривенко, Н. Мельник, О. Сергієнко, С. Сінчук, Н. Якуненко та інших) присвячено саме розробкам пропозицій щодо вдосконалення існуючої системи державних пільг та допомог і заходам соціальної підтримки найбільш вразливих верств населення, натомість непрямим заходам державної підтримки сімей з дітьми не приділено належної уваги.

Зазначимо, що в Україні створена та функціонує складна, неефективна, непрозора, корупційна система соціальних пільг і гарантій [6], яка ставить сім'ю у становище своєрідного утриманця, оскільки більшість заходів сімейної політики ніяк не пов'язана з економічною діяльністю членів сім'ї, розміром отриманих доходів і з самим фактом зайнятості. У цілому, надається підтримка тільки бідним сім'ям, залишаючи сім'ї з дітьми з доходами вище розміру прожиткового мінімуму, які за рахунок власних зусиль саме і формують майбутній середній клас, поза сферою уваги і підтримки держави. Крім того, діюча система оподаткування штучно переводить у категорію бідних громадян, які в умовах упровадження сімейного оподаткування, не претендуватимуть на отримання соціальної допомоги. Крім того, при введені сімейного оподаткування створюватимуться умови для збільшення підтримки сім'ї внаслідок перегляду тільки одного параметру регулювання – ставки оподаткування і розміру вирахувань, що створить більш технологічну систему, яка вчасно реагуватиме на запити суспільства виходячи з можливих потреб і ресурсів. Також у зв'язку із виводом частини сімей з категорії бідних знижуватимуться видатки, у тому числі і адміністративні.

Отже, метою даної статті є вивчення та аналіз практики правового регулювання сімейного оподаткування зарубіжних країн і, на цій підставі, виокремлення загальних принципів оподаткування доходів сім'ї.

Сенс сімейного оподаткування полягає у тому, що сім'я розглядається як єдина економічна спільнота із загальними доходами та видатками, тому при оподаткуванні сім'ї повинна враховуватись її фактична здатність до сплати податків. Метою такого правового регулювання є створення додаткового захисту прав сім'ї та захист її прав порівняно з одинокими громадянами у сфері оподаткування.

Для проведення детального аналізу законодавчого регулювання, виявлення і типологізації підходів, принципів та умов сімейного оподаткування у західних країнах розглянемо більш детально три країни: США, Німеччину та Францію, та здійснимо короткий огляд правового регулювання сімейного оподаткування у деяких європейських країнах.

США. У 1913 році в США було прийнято перший Федеральний закон про податок з доходів фізичних осіб. У період з 1913 до 1948 рок у США була запроваджена система індивідуального оподаткування доходу з фізичних осіб, яка діє сьогодні в Україні. Кожна особа, яка визнана законом платником податків, зобов'язана була подавати окрему декларацію, незалежно від сімейного стану. Так, чоловік і дружина, які отримують доходи, що повинні оподатковуватися згаданим вище податком, повинні подавати кожний окремо декларацію. Разом з тим унаслідок відмінності у правовому регулюванні права власності подружжя на отримані під час шлюбу доходи (майно) в окремих штатах існувала необхідність у веденні єдиної спеціальної шкали по податку з доходу для громадян-платників податків, які перебували у шлюбі. Сьогодні у США діють дві системи правового регулювання власності подружжя. Вони застосовуються у різних штатах: система загального права (Common Law) та система сумісної власності (Community property). Згідно з першою системою, дохід належить тій особі, яка його отримала і, відповідно, кожна особа зобов'язана подавати окрему декларацію на отриманий дохід. Згідно з другою

системою дохід, отриманий протягом шлюбу, визнається сумісною власністю, якщо інше не передбачене шлюбним договором. Так, подружжя можуть подавати декларацію на половину доходу незважаючи на те, що фактично дохід був отриманий одним із них. Існування різних правових режимів сімейної власності зумовило нерівність у правовому стані подружжя, які мешкали у різних штатах.

У 1948 році було прийнято Федеральний закон про податок з доходів фізичних осіб, який передбачав введення єдиної для всіх штатів спеціальної шкали по податку з доходу фізичних осіб для подружжя. Цей закон повинний був сприяти усуненню нерівності в оподаткуванні подружжя в різних штатах. Необхідно також зазначити, що відповідно до американського законодавства сумісне декларування доходів подружжя визнається їх правом, тобто подружжя можуть обирати як сумісне, так і роздільне (індивідуальне) декларування доходів.

У 1995 р. для одиноких батьків та осіб, які не перебували у шлюбі, але утримують родичів, було введено спеціальну шкалу по податку з доходів фізичних осіб. Ця шкала застосовувалася до платників податків, які відповідно до закону були визнані як „голова сім'ї" (Head of household).

Крім того, у результаті останніх законодавчих змін в оподаткуванні фізичних осіб була введена нова шкала для одиноких осіб, які не перебували у шлюбі і не мають інших сімейних обов'язків. Річ у тім, що при існуючій раніше системі оподаткування одинаки мали більше податкове навантаження порівняно з платниками, які перебували у шлюбі. Тобто так було здійснено вирівнювання податкового навантаження на платників податків шляхом заниження суми податку, яку повинні сплачувати одинокі платники податку.

Відзначимо, що максимальна шкала сьогодні застосовується лише до доходів подружжя – платників податків, які обрали індивідуальний (роздільний) спосіб декларування доходів.

Отже, на підставі наведеного вище, можна зробити висновок про те, що величина податкових зобов'язань окремої особи платників податків визначається залежно від його приналежності до певної категорії платників податків. Існує чотири категорії платників податків, до яких застосовується різна прогресивна шкала оподаткування. При цьому необхідно зазначити, що до всіх категорій платників податків застосовують єдині податкові ставки по податку з доходу фізичних осіб, однак розряди, з яких вираховуються ставки, відрізняються.

Отже, з метою оподаткування податком з доходів фізичних осіб отриманий платником податків за податковий період дохід може декларуватися:

а) окремим платником податків – для осіб, які не перебувають у шлюбі і які не мають інших сімейних обов'язків;

б) сумісно подружжям – шляхом подання загальної декларації, де поєднанні доходи подружжя;

в) окремо подружжям – шляхом подачі окремої декларації, як самостійний платник податків;

г) платником податків, який за законом є „головою сім'ї".

Відповідно до статей 6013 Податкового кодексу США [7], чоловік і дружина мають право подати сумісну декларацію, навіть якщо тільки чоловік (дружина) має дохід і право на знижки.

Особливістю американської системи сімейного оподаткування є те, що хоча платниками податків сумісного доходу подружжя визнаються члени подружжя, отриманий дохід не розподіляється між ними, тобто об'єктом оподаткування є сумісний дохід подружжя, який розглядається як єдина оподатковувана одиниця, до якої застосовується спеціальна шкала податку доходів фізичних осіб.

Податковим законодавством США (ст. 60114 (е) Податкового кодексу) [7] урегульовані також питання відповідальності подружжя, які обрали сумісне декларування, за порушення обов'язку зі сплати податку доходів фізичних осіб. Подружжя нестимуть солідарну відповідальність за сплату всієї суми податку.

Декларування доходів особою, яка за законом визнана „головою сім'ї". Для визнання платника податку „головою сім'ї" особа повинна відповідати трьом умовам: по-перше, особа має бути податковим резидентом США; по-друге, платник податку не повинний перебувати у шлюбі, бути „пережившим подружжям" або повинна бути визнаним одиноким, станом на останній день податкового періоду; по-третє, платник податку повинний сплачувати більше 1/2 витрат з утримання будинку, у якому більше половини податкового періоду проживає, залежний від платника податку родич. Перелік осіб, які визнаються родичами платника податку з метою визнання його „головою сім'ї", встановлений законом і співпадає з переліком, який визнаний законом як „утриманці", з одним винятком (утриманцем може бути визнана особа, яка не є родичем, однак мешкає у будинку платника податку протягом звітного періоду. Для визнання платника податку „головою сім'ї" родичі повинні залежати від платника податків і мешкати разом з ним. Однак є і винятки. Необхідно зазначити, що для визнання платника податків „головою сім'ї" він повинний сплачувати половину витрат на утримання залежного родича. При цьому під витратами на утримання родича розуміються: майнові податки, витрати, пов'язані із страхуванням майна, комунальні платежі, видатки на оренду, ремонт, продукти. У перелік витрат не входять витрати на одяг, освіту, відпустку, медичні і транспортні витрати, витрати, пов'язані із страхуванням життя.

Німеччина. До 1957 року подружжя в Німеччині сплачувало податок з доходів фізичних осіб з об'єднаного доходу, отриманого за звітній період. При цьому, відповідно до § 26 Закону про податок з доходів фізичних осіб від 17 січня 1952 року [8] до об'єднаного податку застосовувалась єдина для всіх платників податку прогресивна шкала по податку з доходів фізичних осіб. У результаті застосування єдиної для всіх прогресивної ставки податку з доходів фізичних осіб до об'єднаного доходу подружжя, воно несло більш важкий податковий тягар щодо платників податку, які не перебували у шлюбі і які мали такий самий дохід. У 1957 р. Конституційний Суд Німеччини визнав норму закону, яка передбачала застосування прогресивної ставки податку з доходів фізичних осіб до об'єднаного доходу подружжя такою, що не відповідає Конституції Німеччини (вона порушувала основні конституційні принципи. Це насамперед принцип рівності всіх перед законом. При застосуванні єдиної для всіх прогресивної ставки податку з доходів фізичних осіб, подружжя, які об'єднують свої доходи, сплачують більше ніж одинокі громадяни. Крім того, порушується конституційний принцип державного захисту сім'ї, шлюбу, оскільки такий порядок оподаткування не сприяє одруженню. Відповідно до цього у 1957 р. в законодавчу базу були внесені зміни, відповідно до яких подружжя отримало право обирати як індивідуальне, так і сумісне оподаткування. При сумісному оподаткуванні всі отримані подружжям за звітній період доходи і витрати об'єднуються і загальний їх оподаткований дохід, що ділиться між подружжям порівну. При цьому податок вираховується з половини сумісного доходу за основною шкалою, єдиною для всіх платників податків. Сума податку, обчислена так, є нижчою, ніж при індивідуальному обчисленні. Існуюча у Німеччині практика сімейного оподаткування має максимальний ефект економії для подружжя, які мають різні доходи, при цьому чим більше різниця у доходах, тим більший ефект економії.

Відповідно до § 26 Закону про податок з доходів фізичних осіб [8] подружжя можуть обирати як сумісне, так і індивідуальне оподаткування при виконанні трьох умов:

1. Подружжя несе необмежені податкові обов'язки зі сплати податків з доходів фізичних осіб (є податковими резидентами Німеччини).

2. Подружжя мешкає разом.

3. Зазначені вище умови мали місце до початку або настали протягом податкового періоду, за який подружжя подають сумісну декларацію.

Обов'язковою умовою права подружжя на сумісне оподаткування є дійсний шлюб подружжя.

Необхідно зазначити, що законодавство Німеччини виходить з принципу індивідуального оподаткування. Тому при сумісному оподаткуванні подружжя визнається самостійними платниками податку з доходів фізичних осіб.

Відповідно до § 44 Податкового кодексу Німеччини [9] при сумісному оподаткуванні подружжя несе солідарну відповідальність за всю суму податку.

Франція. Відповідно до французького законодавства сім'я може бути самостійною одиницею оподаткування. При цьому, згідно з законодавством, під сім'єю розуміються: подружжя та їх діти, які не досягли 18-річного віку і не перебувають у шлюбі. При цьому діти, які не перебувають у шлюбі і які: молодше 21 року; є студентами, молодшими 25 р.; недієздатні і такі, які перебувають у лавах збройних сил незалежно від віку, мають право приєднати власний дохід до доходу одного з батьків. У цьому випадку дохід таких дітей або враховується при застосуванні так званої „системи сімейних коефіцієнтів" або батьки мають право на знижку у розмірі 30 000 французьких франків на кожну дитину.

Об'єднаний оподатковуваний дохід сім'ї ділиться на встановлений законом сімейний коефіцієнт для визначення кількості оподатковуваних частин. Прогресивні ставки податку з доходів фізичних осіб застосовуються до однієї частини обрахування податкового обов'язку (суми податку). Далі обрахована з однієї частини сума податку помножується на такий самий коефіцієнт для визначення загальної суми податкового обов'язку окремої сім'ї. У Франції діє так звана система „сімейних коефіцієнтів", основним призначенням якої є виявлення фактичної здатності окремого платника податків до сплати податку, враховуючи при цьому його сімейний стан і кількість залежних від нього дітей. Застосування системи сімейних коефіцієнтів має на меті зниження податкового навантаження окремої сім'ї. Разом з тим максимальна сума вигоди (економії) не може перевищувати встановлений законом ліміт.

Греція. Відповідно до законодавства про податок з доходів фізичних осіб Греції подружжя подає сумісну декларацію. Доходи і витрати, знижки і пільги поєднуються. Деякі лімітовані витрати, наприклад витрати на страхування, обраховуються з об'єднаного доходу сім'ї. Обрахований загальний дохід розподіляється між подружжям пропорційно частини доходу кожного з подружжя в об'єднаному сукупному доході. З отриманого так оподатковуваного доходу кожного з подружжя обраховується податок з доходів фізичних осіб по єдиних прогресивних ставках.

Дохід дітей молодше 18 р. може приєднуватися до доходу батьків з метою обрахування податку з доходів фізичних осіб, за винятком заробітку, доходу від майна, отриманого від інших осіб (не батьків), а також суми отриманих аліментів.

Данія. Відповідно до податкового законодавства дохід подружжя оподатковується індивідуально. Разом з тим законодавством про податок з доходів фізичних осіб передбачені

деякі особливості оподаткування подружжя. Так, якщо одне подружжя не може використати повністю передбачену податковим законодавством особисту знижку, то невикористана сума знижки може бути використана іншим подружжям. Крім того, отримані протягом податкового періоду збитки можуть бути розподілені між подружжям. Необхідно однак відзначити, що обов'язковою умовою для застосування цих правил є сумісне проживання подружжя на кінець податкового періоду.

Ірландія. Відповідно до законодавства Ірландії подружжя може обрати три види декларування власних доходів: сумісне декларування, при якому доходи об'єднуються, а знижки та пільги збільшуються. До оподатковуваного доходу застосовується спеціальна шкала; індивідуальне декларування. Однак при обрахуванні оподатковуваного податку кожне подружжя може застосовувати знижки та пільги, встановлені для одиноких осіб; індивідуальне оподаткування, при якому подружжя розглядається як самостійні платники податків. До них застосовуються всі правила обрахування оподатковуваного доходу і шкала, встановлені для самостійних платників податку. За загальним правилом дохід дітей не приєднується до доходу батьків.

Іспанія. Подружжя, які є податковими резидентами Іспанії та їх неповнолітні діти (до 18 р.), а також недієздатні діти, незалежно від віку, утворюють сім'ю, яку визнають єдиною податковою одиницею для оподаткування. При цьому подружжя може обрати як сумісне, так і індивідуальне оподаткування. При сумісному оподаткуванні сім'ї обрахування податку здійснюється за спеціальною прогресивною шкалою. Застосування спеціальної прогресивної шкали дає меншу суму податку, ніж при індивідуальному оподаткуванні.

Італія. Відповідно до законодавства про податок з доходів фізичних осіб отриманий у податковому періоді дохід подружжя оподатковується окремо. Дохід, отриманий від майна, яке перебуває у сумісній власності, розподіляється між подружжям порівну і включається у сукупний дохід кожного з подружжя.

Крім того, більшість країн надають сім'ям з дітьми податкові пільги. Прикладом успішного застосування цього виду підтримки сімей з дітьми є США, Франція і Люксембург. У США сім'ї з дітьми мають можливість скоротити свої податкові зобов'язання на 1 000 дол. (на одну дитину) щорічно. У Франції чим більшою є кількість дітей в сім'ї, тим менше витрат понесе сім'я при виплаті найбільших податків – на доходи та на нерухомість. Зважаючи на те, що в країні працює прогресивна шкала оподаткування доходів, така політика сприяє розширенню сімей з середніми і високими доходами. Батьки також мають можливість списати з оподатковуваної бази плату за приватні дошкільні заклади, якщо вони не задоволені роботою розгалуженої мережі муніципальних дитячих садків. У Чехії в разі, якщо чоловік – батько двох дітей, отримує середню зарплату (600 доларів США), а дружина не працює, сумісне оподаткування дозволяє економити 380 доларів на рік, якщо в сім'ї з'явиться ще одна дитина – 460 доларів на рік.

Природа податкових знижок така, що їх розмір збільшується у міру збільшення зарплати, а отже, і збільшення податку. Тому для малоопачуваних сімей вони не відіграють суттєвої ролі. Натомість для більш оплачуваних сімей така політика є стимулюючою. До речі, у Люксембурзі і Франції так надають основну частину допомоги сім'ям.

Усі країни ЄС, за винятком Греції, Іспанії і Італії, мають систему універсальних дитячих або сімейних допомог, що сплачуються незалежно від доходів сім'ї. У Франції, Ірландії, Португалії і Великобританії бідним сім'ям сплачуються ще додаткові допомоги, розмір яких залежить від

розміру зарплати батьків. Система допомог на дітей у Греції, Іспанії, Італії базується на врахуванні доходу сім'ї: держава допомагає лише тим, хто найбільше цього потребує. У всіх країнах, крім Німеччини і Великобританії, сім'ї повинні вносити певну плату за медичні послуги, хоча і невелику. У Нідерландах і Ірландії від такої сплати звільняються бідні сім'ї. У більшості країн ЄС сім'ї самостійно несуть видатки, пов'язані із відвідуванням дітьми державної школи (на підручники, обладнання, шкільне харчування, канцелярські приналежності тощо). Особливо великими є вони у Греції. Фінляндія і Швеція надають безоплатне харчування всім школярам без винятку, а Франція – лише бідним. Велику допомогу надають сім'ям з одним працюючим батьком у Фінляндії, Великобританії і Ірландії. У Фінляндії і Швеції такі сім'ї мають право на соціальну допомогу. У Великобританії і Ірландії також існує спеціальний пакет для малозабезпечених. У Данії, Німеччині, Нідерландах і Австрії розмір пакета дитячої допомоги не залежить від рівня доходів і кількості працюючих у сім'ї. У Франції і Люксембурзі розмір пакета більше для сімей з двома працюючими батьками і з більш високими доходами, оскільки податкові знижки збільшуються у міру збільшення доходу.

У деяких країнах розмір дитячих допомог і податкових пільг залежить від кількості дітей. Так, у Бельгії, Франції, Люксембурзі, Німеччині, Австрії і Швеції у випадку із сім'єю з середнім доходом при одному працюючому пакет дитячої допомоги більше для третьої дитини. В інших країнах третя дитина отримує таку само або навіть меншу допомогу, ніж інші діти.

Незважаючи на відмінності і особливості правового регулювання сімейного оподаткування в різних країнах загальним для всіх країн є те, що основною метою сімейного оподаткування є врахування фактичної здатності платника податків, який має сімейні обов'язки до сплати податку з доходів фізичних осіб та усунення нерівності в оподаткуванні доходів подружжя та одиноких осіб.

На підставі наведеного вище аналізу зарубіжного законодавства в галузі сімейного оподаткування виокремимо загальні принципи оподаткування доходів сім'ї. По-перше, податковим законодавством усіх країн визначено поняття „сім'я" з метою оподаткування. Під сім'єю розуміють або тільки подружжя, яке перебуває у шлюбі, і є податковими резидентами (Німеччина) або подружжя та їх неповнолітні або недієздатні діти (Франція, Португалія, Іспанія); або одинокі (розлучені) громадяни, які мають залежних родичів і яких визнано „головою сім'ї" (США). По-друге, для обрахування оподатковуваного доходу сім'ї всі доходи, витрати, знижки, пільги об'єднуються. По-третє, для обрахування податку, який необхідно сплатити застосовується або спеціальна шкала податку з доходів фізичних осіб з доходів фізичних осіб або спеціальний спосіб розрахунку з метою врахування фактичної здатності кожного платника податку сім'ї до сплати податку. По-четверте, подружжя, яке обрало сумісне сімейне оподаткування, несе солідарну відповідальність за всю суму податку.

Отже, на підставі зазначеного вище можемо стверджувати про доцільність запровадження сімейного оподаткування в Україні з урахуванням специфіки суспільних відносин і розробки пропозицій щодо впровадження його у законодавство України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Report on the Evolution of the Family in Europe 2009 / Institute for Family Policy. URL: [Internet Resource]. – Mode to access: // http://www.ipfe.org. – Заголовок з екрана.

2. Степанова Н. М. Государственная семейная политика в странах Западной Европы (1990–2000-е гг.) / Н. М. Степанова // Женщина в российском обществе. – 2010. –№ 1. – С. 3–10.

3. Чеховська І. В. Сім'я та держава: загальні фактори кризи сім'ї. // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : Всеукраїнська науково-практична конференція, (23 квітня 2010 року, Запоріжжя) : матеріали: у 2 ч. – Запоріжжя : Юридичний ін.-т ДДУВС, 2010. – Ч. 1. – С. 183–186.

4. Про проведення парламентських слухань на тему: „Інститут сім'ї в Україні: стан, проблеми та шляхи їх вирішення" : Постанова Верховної Ради України : від 19 травня 2011 року № 3380 – VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=33802F2011 – Заголовок з екрана.

5. Довженко В. І. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо сучасного становища сімей в Україні та формування державної сімейної політики : матеріали науково-практичної конференції „Тенденції розвитку сучасної сім'ї в Україні" // Українській соціум. – 2004. – № 3 (5). – С. 124–131.

6. Основні проблеми чинної системи пільг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pilga.in.ua/node/29 – Заголовок з екрана.

7. Internal revenue code of the USA [Internet Resource]. – Mode to access: // http://www.jaxa.jp/library/space_law/chapter_1/index_e.html. – Заголовок з екрана.

8. European Tax Handbook 2007. Amsterdam: IBFD Publications, 2007.

9. Attachment For Germany [Internet Resource] [Електронний ресурс]. – Mode to access: // http://www.irs.gov/businesses/international/article/0,,id=153972,00.html. – Заголовок з екрана.

10. Биргит П. Э. Культурные перемены и семейная политика в Восточной и Западной Германии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://uchitel.edu54.ru/node/1779 – Заголовок з екрана.

11. Alber J., Standing G. Social dumping, catch-up, or convergence? Europe in a comparative global context./Journal of European Social Policy. – 10, 2, 2000. – p. 99-119.

12. Семья в современной Европе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.vozrozdenie. Livejournal.com/144862.html?mode=reply – Заголовок з екрана.

13. Семейная политика по-фински : совмещение работы и семьи [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.7ya.ru/print/article.aspx?id=900 – Заголовок з екрана.

Стаття надійшла до редакції 06.09.2011 р.

№ 1(56) 2012

НАУКОВИЙ ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ЕКОНОМІКА, ПРАВО)

Державна податкова служба України

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)

№ 1(56) 2012

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор — **Мельник П.В.**, доктор економічних наук, професор

Заступник головного редактора — **Тарангул Л.Л.**, доктор економічних наук, професор

Заступник головного редактора — **Цимбал П.В.**, доктор юридичних наук, професор

Відповідальний секретар — **Василькова Т.В.**, кандидат економічних наук, доцент

Андрущенко В.Л., доктор економічних наук, професор
Бахін В.П., доктор юридичних наук, професор
Білоус В.Т., доктор юридичних наук, професор
Варналій З.С., доктор економічних наук, професор
Воронова Л.К., доктор юридичних наук, професор
Галянтич М.К., доктор юридичних наук, доцент
Гончаренко В.В., доктор економічних наук, професор
Горленко І.О., доктор географічних наук, професор
Дедекаєв В.А., доктор економічних наук, професор
Долгий О.А., доктор наук з державного управління, професор
Костіна Н.І., доктор економічних наук, професор
Лисенко В.В., доктор юридичних наук, професор
Нечай А.А., доктор юридичних наук
Ніколаєв В.П., доктор економічних наук, професор
Онишко С.В., доктор економічних наук, професор
Попович В.М., доктор юридичних наук, професор
Ріппа С.П., доктор економічних наук, професор
Тимченко Л.Д., доктор юридичних наук, професор
Чугаєв А.О., доктор економічних наук, професор
Шишка Р.Б., доктор юридичних наук, професор

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного університету ДПС України, протокол № 1/7 від 2 березня 2012 року.

Фахове видання економічного та юридичного спрямування (постанова президії ВАКу України від 10 лютого 2010 р. № 1-05/1)

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.
За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів.
Рукописи рецензуються редакційною колегією.
Зміни тексту та скорочення, що впливають на зміст матеріалів, а також їх перейменування вносяться редакцією за погодженням авторів.
При передруку матеріалів посилання на „Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)" обов'язкове

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 13430-2314 ПР від 10.12.2007 р.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ ТА ВИДАВЦЯ: вул. Карла Маркса, 31, м. Ірпінь, Київська обл., Україна, 08201.
Тел. (04497) 60-9-94,
e-mail: visnik@asta.edu.ua. Веб-сайт: www.asta.edu.ua.

© Національний університет державної податкової служби України, 2012

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ДЕРЖАВНОЇ
ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ЕКОНОМІКА, ПРАВО)**

Засновник та видавець	Щоквартальний науковий журнал	Заснований у травні 1997 р.	№ 1 (56) 2012
Національний університет державної податкової служби України			

УДК 33/34 + 657

ЗМІСТ

Економіка

Горленко І.О., Скоромцова Т.О. Ключові проблеми соціально-економічного розвитку України та податкові регулятори їх вирішення....4
Євтушенко Г.І., Куценко В.І. Формування менеджера як фахівця: проблеми та перспективи....12
Тітаренко Г.Б. Інноваційний розвиток – основа економічного зростання в Україні....21
Галушка З.І. Концепція синергізму – методологічна основа формування інноваційної моделі розвитку підприємств....28
Марущак Н.В. Види інноваційної діяльності та проблеми їх класифікації....36

Фінанси, грошовий обіг і кредит

Костіна Н.І., Сучок С.В., Яковенко Н.В. Модель кредитування населення комерційним банком за різними видами послуг....43
Дмитренко Г.В. Основні принципи формування місцевих бюджетів (на прикладі м. Буча)....49
Лебідь Н.П. Ринкова цінність об'єктів інтелектуальної власності....56
Ляшенко Ю.І., Тилькун К.О. Стан і перспективи забезпечення боргової безпеки в Україні....62
Глінський Є.Г. Структурно-функціональна модель у механізмі забезпечення конкурентоспроможності банківських продуктів....67
Орловська Ю.М. Антикризове управління комерційним банком і критерії його ефективності....74
Ніколаєва Т.В. Фінансово-економічний механізм утримання і відтворення житлового фонду в умовах трансформації відносин власності....81

Податки

Лісовий А.В., Кирпа С.В. Удосконалення системи оподаткування в Україні....86
Антоненко В.М., Рогушина Ю.В., Гладун А.Я. Модель баз знань у податковому праві України....92
Рябчук О.Г. Регулювання пропозиції праці інструментами оподаткування доходів населення....99

Ірпінь – 2012

Хорошаєв Є.С. Податок на багатство в Україні: перспективи запровадження.....106
Сотніченко О.А. Необхідність реформування ПДВ у контексті Податкового кодексу України.....113
Зюзгіна А.С. Етика податкових взаємовідносин: досвід зарубіжних країн.....121
Канцур І.Г. Зарубіжний досвід функціонування податкового механізму в забезпеченні розвитку соціальної сфери.....128

Право

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Касьяненко Л.М., Тарангул В.Д. Поняття та правова природа фінансових ресурсів.....135
Оніщик Ю.В. Митні правовідносини: поняття, ознаки, види.....142
Чеховська І.В. Міжнародний досвід правового регулювання сімейного оподаткування.....148
Литвин О.В., Дмитрук О.О. Правове регулювання інформаційного забезпечення Державної податкової служби України.....158
Новицька Н.Б. Право і мораль як соціальні регулятори формування інформаційного суспільства в Україні.....164
Аністратенко Ю.І. Специфіка гарантій при проходженні служби в органах Державної фінансової інспекції України.....170
Дроботова Л.А. Особливості державного управління у сфері адміністративно-правового забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції.....176
Пистогов Є.А. Зняття з валютного контролю імпортних операцій в банківській сфері України.....181
Касянюк Т.С. Правове забезпечення інформатизації Державної податкової служби України.....187
Меркулова К.О. Поняття, „громадська організаціїя": теоретико-правовий аспект.....192
Діордіца І.В., Завидняк В.І. Особливості провадження в адміністративних справах за зверненнями органів Державної податкової служби України.....198

Кримінальне право, кримінальний процес і криміналістика

Власова Г. П. Кримінальна політика та її пріоритети в кримінальному процесі України.....203
Дирдін М.Є., Потомська Н.А., Бондик В.А. Організаційні аспекти повторності у слідчій діяльності.....209
Антипов В.В. Кримінальна відповідальність за зловживання владою та службовим становищем: компаративний аналіз.....215
Мисливий В.А., Калганова О.А., Спаський А.С. Детермінанти кримінальної економічної діяльності.....224
Дідківська Г.В. Ювенальна юстиція: історичний аспект.....229
Бірюкова І.Г. Основні проблеми фінансового моніторингу у протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.....235
Грицюк І.В. Професіоналізм слідчих податкової міліції як умова подолання протидії розслідуванню злочинів.....242

Мельник П.В. Заходи щодо зниження виробничого і транспортного травматизму: кримінологічний аспект....248
Курілов Г.М. Незаконний обіг товарів в Україні: сучасний стан і проблеми протидії....254

Цивільне та господарське право

Амеліна А. С. Поняття та ознаки страхового договору....261
Іванов С.О. Визнання військової частини юридичною особою – основа представництва прокурором її інтересів....268

До авторів збірника:

Шановні друзі!

Звертаємося до вас з проханням дотримуватися таких вимог до матеріалів, що надсилаються до редакції:

1. Зміст статей повинен відповідати профілю журналу. Обсяг статті, враховуючи список літератури, таблиць, фотографій і малюнків, не повинен перевищувати 10 сторінок машинописного тексту, що надрукований через 1,5 інтервали на аркушах стандартного формату А4, оглядової статті (з погодження редакції) 10 сторінок, короткого повідомлення – 1 сторінку.

2. Заголовок статті повинен бути коротким і розкривати тему.

3. Рукопис до редакції подається у одному примірнику. Сторінки обов'язково пронумеровані. Розміри полів: зліва – 30 мм, справа – 20 мм, зверху – 20 мм, знизу – 20 мм.

4. Автор зобов'язаний ретельно вичитати рукопис і підписати його на останній сторінці.

5. На першій сторінці рукопису зазначаються атрибути статті:

– назва рубрики, для якої призначений матеріал (якщо такої рубрики немає, то редакція визначає її за власним розсудом);

– індекс за Універсальною десятковою класифікацією (УДК);

– прізвище, ім'я, по батькові авторів повністю, вчений ступінь, повна назва організації, де працює чи навчається автор;

– назва статті;

– анотація українською та англійською мовами (не більше 75 слів);

– ключові слова.

6. Рукописи приймаються і публікуються лише українською мовою.

7. Цитати, таблиці, статистичні дані, цифрові показники, що підвищують рівень аналітичних матеріалів, обов'язково подаються з посиланням на джерела у кінці на відповідній сторінці; нумерацію посилань на ту чи іншу роботу позначати в тексті у дужках за порядковим номером цієї роботи в списку літератури. Першоджерела подаються на мові оригіналу. Таблиці повинні бути пронумеровані й мати заголовок.

8. У кінці матеріалу потрібно вказати прізвище, ім'я та по батькові автора, його поштову адресу, номер телефону. До статті додається дискета з матеріалами.

Увага!

Відповідальність за точність викладеного матеріалу покладається на автора.

Матеріали, зіскановані та недбало оформлені, з грубим порушенням правил редакцією не розглядаються і не рецензуються.

Над випуском працювали:

Редактор-коректор **Мультян В.В.**

Технічне редагування та
комп'ютерне верстання **Новицького С.В.**

Підп. до друку 29.03.2012 р. Формат 70x108/16 Папір офсет. № 1.
Друк різографний. Ум.-друк. арк. 10,3. Обл.-вид. арк. 14,4
Тираж 500 прим. Зам. № 145

Видавець і виготовлювач
Національний університет державної податкової служби України
вул. Карла Маркса, 31, м. Ірпінь, Київська обл., 08201

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої діяльності
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1858 від 30.06.2004 р.